

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-236-4-20>

**QUALITY EDUCATION IN UKRAINE:
A PHANTOM OR A DISTANT PROSPECT?**

**ЯКІСНА ОСВІТА В УКРАЇНІ:
ФАНТОМ ЧИ ДАЛЕКА ПЕРСПЕКТИВА?**

Dzvinchuk D. I.

*Doctor of Philosophical
Sciences, Professor,
Professor at the Department of Public
Administration
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Дзвінчук Д. І.

*доктор філософських наук,
професор,
професор кафедри публічного
управління та адміністрування
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Ключовою передумовою сталого розвитку людського капіталу постає освіта, тому що вона забезпечує формування необхідних навичок, впливає на соціально-економічну мобільність, є запорукою виходу з бідності, допомагає зменшити соціальну нерівність, та вкрай важлива для реалізації багатьох інших цілей сталого розвитку. Відтак, уніфіковані вимоги до якості освіти, її доступності та усунення різного роду дискримінацій розробляються низкою міжнародних організацій та об'єднань (ЮНЕСКО, ОЕСР, РЄ, Група СБ) [5]. Ці міжнародні організації і розробляють міжнародні стандарти якості освіти.

Одним з таких міжнародних стандартів якості освіти є дослідження PISA. В Україні вперше таке дослідження було проведено аж у 2018 році [4], результати якого виявили сильні й слабкі сторони вітчизняної системи повної загальної середньої освіти. Середній бал українських учнів/студентів за результатами дослідження з читання становив 465,95, з математики – 453,12, а з природничо-наукових дисциплін – 468,99.

Порівнюючи середнє значення балів учнів/студентів за трьома предметними галузями PISA по Україні з показниками інших країн, зроблено три основні висновки. По-перше, результати українських учнів/студентів нижчі за середні по країнах ОЕСР у всіх трьох галузях (середнє для країн ОЕСР із читання становить 488,89 бала, математика – 492,03 і природничо-наукових дисциплін – 490,78). Різниця успішності учнів/студентів в Україні порівняно із середніми

значеннями по країнах ОЕСР із читання становить 23 бали, математики – 39, а з природничо-наукових дисциплін – 22. Ця різниця близька до еквівалента в один рік навчання. По-друге, показники України порівняно з показниками таких референтних країн, як Естонія, Польща, Угорщина й Білорусь, є нижчими із читання, математики та природничо-наукових дисциплін, які для цих країн є близькими до середніх значень по країнах ОЕСР, натомість Грузія й Молдова мають нижчі, ніж Україна, значення за всіма трьома галузями грамотності. По-третє, на відміну від більшості референтних країн, в Україні найбільш проблемною з-поміж трьох галузей PISA є математика. У більшості країн немає значних відмінностей між результатами учнів/студентів у різних предметних галузях, натомість в Україні особливо помітні відносно низькі результати учнів/студентів з математики [4, с. 53-54].

Узагальнення й осмислення підсумків участі у PISA-2018 стало поштовхом до пошуку шляхів подальшої модернізації повної загальної середньої освіти, вдосконалення її змісту, оновлення навчально-методичного й матеріально-технічного забезпечення, покращення післядипломної педагогічної освіти, посилення мотивації вчителів до підвищення кваліфікації тощо. У зв'язку з цим важливим рішенням стало запровадження у 2020 р. Міністерством цифрової трансформації України національної онлайн-платформи з цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта» [3, с. 9] та впровадження МОН заходів щодо покращення математичної та природничої грамотності.

Крім того, у 2020 році в умовах пандемії COVID-19 стало зрозумілим на глобальному рівні, що саме якісна освіта відіграє ключову роль у становленні громадянського суспільства й формуванні свідомих критично мислячих особистостей, які відчувають свою відповідальність за збереження ресурсів й екосистем, захист довкілля, подолання голоду та бідності, забезпечення рівності та справедливості в світі [2].

Подібне усвідомлення почало проявлятися й серед освітніх менеджерів та освітньої спільноти в Україні. Особливу увагу на необхідність покращення ситуації в освітній галузі звернули батьки дітей та викладачі освітніх закладів.

Аналітики Світового банку, проаналізувавши дані 157 країн під час пандемії COVID-19, прийшли до висновку, що, залежно від сукупної тривалості жорсткого карантину та закриття шкіл, реальні втрати навчального часу будуть дорівнювати від 0,3 до 0,9 року шкільного навчання. На жаль, в Україні не проводилися подібні дослідження освітніх втрат під час пандемії, тому достеменно не відомо, які саме освітні втрати наших дітей. Так, зокрема, не були розроблені та

проведені моніторингові дослідження пробілів у недоотриманих або втрачених знаннях і навичках, не була підготовлена стратегія компенсації втрачених знань українських школярів [6].

До освітніх втрат під час пандемії в Україні додалися освітні втрати під час російсько-української війни. З метою безпеки на всій території України було запроваджено дистанційне навчання, яке, на думку освітнього омбудсмена Сергія Горбачова, негативно впливає на якість навчання через психологічні особливості дітей, нерівний доступ до освіти. До цих факторів, на його думку, додалися фактори війни: повітряні тривоги, бомбардування та обстріли, бойові дії, тимчасова окупація частини територій, перебої або відсутність електропостачання, відсутність та нестача гаджетів, низька якість або відсутність Інтернет-з'язку, переміщення переселенців та біженців як всередині країни, так і за кордон тощо. В результаті частина дітей мали суттєві перерви у навчанні [6].

Освітні втрати в Україні можуть становити більше одного року, як зазначає менеджер сектору освіти Світового банку *Гаррі Ентоні Патрінос*, через тривале закриття шкіл, пов'язане з пандемією та війною. За оцінкою Світового банку, через таке тривале закриття шкіл результати навчання можуть впасти з 481 до приблизно 451 бала, що нижче країн із найнижчими показниками в Європі. Довгостроковий ефект може бути значним, оскільки втрати українських школярів можуть становити понад 10% їхнього майбутнього прибутку/заробітку [7].

Ми схильні вважати, що пандемія і війна спричинилися до значного падіння якості освіти в Україні і це матиме довготривалі соціальні, економічні та політичні наслідки. Українські освітні заклади стають неспроможними забезпечити високий рівень знань, умінь та навичок учнів/студентів.

Звернемо також увагу на нещодавнє рішення МОЗ України, яке може доволі негативно вплинути на якість освіти: у 2022 році абітурієнтам, які вступають на спеціальності «Медицина» та «Педіатрія», більше не треба мати щонайменше 150 балів, а на фах «Фармація, промислова фармація» – навіть 130 балів. Також МОЗ дозволило медуніверситетам самостійно визначати мінімальне значення кількості балів зі вступних випробувань, але цей показник не може бути нижчим за 100 балів. Як зазначає експерт-заступник міністра охорони здоров'я Олександр Лінчевський: «Тепер не існує жодного механізму відбору здібних і мотивованих абітурієнтів. На медицину відтепер беруть всіх. Ті ледацюги, які не спроможні отримати 150 балів на ЗНО, тепер стануть лікарями і лікуватимуть вас і ваших дітей. Так, вони складуть всі іспити, бо для отримання диплому тепер

достатньо лише 50% правильних відповідей, так, вони зможуть купити оцінку, іспит, диплом, бо незалежний міжнародний іспит також скасований» [1].

В результаті такі управлінські рішення на середню і довготривалу перспективу можуть спричинити великі економічні та людські втрати, викликати суспільну недовіру до вітчизняної системи освіти, а якість освіти стане справді фантомним явищем. Задекларовані заходи щодо досягнення цілей сталого розвитку до 2030 року залишаться на папері і українська освіта опиниться на узбіччі сучасних глобальних процесів.

Література:

1. Армія довбнів у халатах. Чому МОЗ скасувало вимоги до вступу в медвиші і що це означає. URL: <https://life.liga.net/poyasnennya/article/armiya-dolbney-v-halatah-pochemu-moz-otmenilo-trebovaniya-k-postupleniyu-v-medvuzy?fbclid=IwAR2KApvITWeiT7-v8ZFKRe5agTg1G5KK5JwyiN3862HDn0qnNU83Ic9ZFR0>.
2. Глобальні цілі сталого розвитку. URL: <https://naqa.gov.ua/2021/05/глобальні-цілі-сталого-розвитку/>.
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія. / Нац. акад. пед. наук України; [редкол. : В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.
4. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018. / Кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.
5. Олієвська М. Г., Петруха С. В., Бондаренко Д. В. Передумови сталого розвитку людського капіталу : якісна освіта, доступна медицина та продовольча безпека. URL: http://npndfi.org.ua/docs/NP_20_02_091_uk.pdf.
6. Як освітні втрати вплинуть на економіку України. URL: <https://eo.gov.ua/yak-osvitni-vtraty-vplynut-na-ekonomiku-ukrainy/2022/06/10/>.
7. Patrinos Harry Anthony. Learning Losses in Ukraine can amount to over one year. URL: <https://hpatrinos.com/2022/05/02/learning-losses-in-ukraine-can-amount-to-over-one-year/>.